

The views of pre-service social studies teachers on values education and values included in social studies curriculum

Feyzullah Ezer, Firat University, Education Faculty, 0000-0002-5862-8541

Müşerref Kübra Kınacı, Firat University, Institute of Education Sciences, 0000-0003-0918-3715

Abstract

The DBU research was conducted in order to determine the values education of the candidates of Social Studies Teachers and their opinions about the values in the Social Studies Curriculum. The case study model which is suitable for the qualitative research approach was used in the research. The study group of the study was determined on the basis of volunteering, with one of the purposeful sampling methods, easily accessible case sampling. The research was carried out with the students of Elazığ Firat University, Malatya İnönü University and Muş Alparslan University Education Faculty, Social Studies students in 2017-2018 academic year. The data of the study were obtained by using a semi-structured interview form with the interview technique and the obtained data were analyzed with the content analysis method. The research data were evaluated using the qualitative data analysis program. When the findings were evaluated, it has been determined that the value of social studies teacher candidates are aware of value education and value education when they see the value education and the opinions about the values in Social Studies curriculum. It has been determined that the role of the Social Studies course in value education has an important place in educating effective citizens, owning national and universal values and protecting cultural values. Different proposals have been reached regarding the education of values and values in the curriculum of Social Studies. Accordingly, pre-service teachers can be informed about value teaching and these informations can be supported by applications.

Keywords: values, values education, social studies, social studies curriculum

İNÖNÜ University
Journal of the Faculty of Education
Vol 21, No 1, 2020
pp. 346-365
DOI: 10.17679/inuefd.547138

Article type:
Research article

Received : 30-03-2019
Accepted : 18-02-2020

Suggested Citation

Ezer, F. and Kınacı, M. K. (2020). The views of pre-service social studies teachers on values education and values included in social studies curriculum. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 21(1), 346-365. DOI: 10.17679/inuefd.547138

This article was produced from the master thesis accepted by Firat University, Institute of Educational Sciences in July, 2018.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Value is a concept that has existed for centuries, affecting the social lives. Although the values vary based on the age and society, their significance never fades (Çakıroğlu, 2013, s. 1). Values are one of the basic elements of the culture and they guide the behavior and determine the good or the bad, true or false, desired or undesired behavior (Eser, 2013, s. 18). Values education, on the other hand, is an education given in schools to raise mature individuals who are aware of social values (Kantar, 2014, s. 4-13). Social Studies is one of the important courses that allow the individuals to recognize the society and the problems of this society, to be good citizens, to learn their responsibilities, to understand their relationship with themselves and with their environment, and to understand the values and characteristics of the world and their nation (Necdet, 2007, s. 49). The social studies course curriculum aims to train primary and secondary school children as citizens who know their responsibilities and to prepare them for social life. Thus, Social Studies course aims the individuals to acquire the values included in the curriculum (Gömleksiz ve Cüro, 2011, s. 95). Therefore, the values that are significant in the Social Studies curriculum are the topics emphasized in the value education curriculum (Özdemir, 2009, s. 22).

Purpose

The aim of the present study was to determine the views of pre-service social studies teachers on values education and the values included in the Social Studies curriculum. Thus, the study aimed to analyze the values in the middle school Social Studies course based on the views of pre-service teachers. It was considered that determination of the views of pre-service social studies teachers would contribute to the values education, future studies, and will fill the gap in the literature.

Method

In the present study, which aimed to reveal the views of pre-service social studies teachers on values education and values included in the Social Studies curriculum, a case study model based on the qualitative research approach was adopted. The study group included senior students attending Social Studies teaching departments at Elazığ Fırat University, Malatya İnönü University and Muş Alparslan University education faculties during the 2017-2018 academic year. Purposive sampling method was used to determine the study group. The study data were collected with interview method. Content analysis method was used to analyze the study data. The research data were evaluated by using qualitative data analysis program.

Findings

Main categories related to values and values education in Social Studies curriculum were determined as "the concept of value", "value education", "the role of social studies course in value education", "values to be acquired by students", "reasons for the acquisition of values", "effectively imparting values to students", "the methods and techniques used in gaining values", "classroom environment for gaining values" and "the adequacy of the values education provided in the university level". These main categories were divided into sub-categories: Analysis of the categories in the concept of value demonstrated that the category of "the elements that integrate the society" was the most frequently cited category by pre-service teachers. Analysis of the categories in the values education demonstrated that the category of "planned and systematic education in the school" was the most frequently cited category. Analysis of the categories in the role of the Social Studies course in values education demonstrated that the category of "training active citizen" was the most frequently cited category by pre-service teachers. Analysis of the categories in the values that should be acquired by the students in the Social Studies curriculum demonstrated that the "patriotism" was the most frequently mentioned category.

Discussion & Conclusion

It was determined that the pre-service teachers defined the value as the elements that integrate the society, a set of rules, an element that regulates the relations between the individual and the society, the concepts that were passed from one generation to the next, and an abstract criterion that determines the importance

of something. It was observed that the values education was defined as the planned and systematic education provided at the school, a family education, and a process that continued until the end of life. In the values education of Social Studies course; It has been found to have an important place in terms of effective citizen cultivation, concretizing abstract concepts, introducing national and universal values, meeting national values, protecting and improving cultural values. The values of patriotism, respect, love, justice, equality, responsibility, independence, industriousness, freedom and benevolence which are included in the Social Studies curriculum were determined as the most prominent values by pre-service teachers. Different methods and techniques can be used instead of using the same method during the instruction of the values in Social Studies curriculum. In order to maintain an active classroom environment during acquisition of the values, technology, classroom activities, and visual equipment could be utilized, schools could provide these facilities. Further studies on values and values education could be conducted during the instruction of social studies teaching curricula.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimine ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere Yönelik Görüşleri

Feyzullah Ezer, Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 0000-0002-5862-8541

Müşerref Kübra Kınacı, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 0000-0003-0918-3715

Öz

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımına uygun olan durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, gönüllülük esasına dayalı olarak, amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile belirlenmiştir. Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Elazığ Fırat Üniversitesi, Malatya İnönü Üniversitesi ve Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırma verileri görüşme tekniği ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiş ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma verileri nitel veri analiz programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Bulgular değerlendirildiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşlerine bakıldığında değer kavramının ve değer eğitiminin farkında oldukları, değer eğitiminin sadece okul ile sınırlı kalmadığını bu eğitimin ailede verilebileceği gibi yaşam boyu sürebileceğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin değerler eğitiminde ki rolünün, etkili vatandaş yetiştirme, ulusal ve evrensel değerlere sahip çıkma ve kültürel değerleri koruma adına önemli bir yere sahip olduğu saptanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ve değerler eğitimine ilişkin farklı önerilere ulaşılmıştır. Buna göre öğretmen adaylarına değer öğretimi ile ilgili bilgilendirilmeler yapılabilir, bu bilgilendirmeler uygulamalarla desteklenebilir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Değerler eğitimi, Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ
Cilt 21, Sayı 1, 2020
ss. 346-365
DOI: 10.17679/inuefd.547138

Makale türü:
Araştırma makalesi

Gönderim Tarihi : 30-03-2019
Kabul Tarihi : 18-02-2020

Önerilen Atıf

Ezer, F. ve Kınacı, M. K. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri. *İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ*, 21(1), 346-365. DOI: 10.17679/inuefd.547138

Bu makale Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından Temmuz, 2018 tarihinde kabul edilen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Değerler çağlara ve toplumlara göre değişiklik gösterse de önemini kaybetmeyen bir kavram ve yüzyıllardır var olan, toplumların yaşamını etkileyen önemli bir konudur (Çakıroğlu, 2013, s. 1). Kültürü oluşturan temel unsurlardan biri olan ve davranışlara yön veren değerler, iyi veya kötü, doğru veya yanlış, yapılması beklenen veya beklenmeyen davranışların neler olduğunu gösteren ölçütlerdir (Eser, 2013, s. 18). Değerler, birey ve toplumun yaşam standartlarını artıran, kültürlerarası farklılıkları belirleyen, o kültürde yaşayan toplumun dağılmasını ve parçalanmasını önlemeye çalışan, yine o toplumu bir arada tutmayı ve toplumsal huzuru sağlamayı amaçlayan kurallar bütünüdür (Aktepe, 2010; Avcı, 2007).

Bir toplumun devam etmesi ve hayatta kalabilmesi için o toplumun değerlerini kabul etmesi, benimsemesi ve gelecek kuşaklara aktarması gerekmektedir (Tokdemir, 2007, s. 17). Toplumun amacı, içinde yaşanılan toplumun sürekliliğini sağlayacak güçlü nesiller yetiştirmektir. Bu nesillerin tarihini bilen, geleceğe umutla bakan ve kültürel mirasa duyarlı bireyler olarak yetişmesi gerekmektedir (Beldağ, 2012, s. 29). Böylece değerler yoluyla bir topluma fayda sağlayan, iyi, uyumlu ve üretken vatandaşlar yetişmektedir (Hökelekli, 2010, s. 5). Bu da ancak değerler ve değerler eğitimi yoluyla olmaktadır çünkü bir toplumun güçlü ve sorumluluklarını bilen bir nesil yetiştirmesi ve toplumun devamlılığının sağlanması ancak değerlerin kazanılmasıyla mümkündür (Beldağ, 2012, s. 29). Çünkü değerleri, eyleme dönüştürmek atılan önemli adımlardan biridir (Çağlayan, 2013, s. 99). Dolayısıyla insanlar, bir toplumda var olan değerlerle büyür ve o değerlerle yaşarlar. Bu değerler insan yaşamına yön verip onu toplumun bir parçası kılar. Dolayısıyla toplumun gelişmesi ve ilerlemesi bu değerlere sahip bireylerin varlığı ile sağlanmaktadır, bu da ancak değer eğitimi aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

Son zamanlarda sosyal yaşamda meydana gelen şiddet, anne, baba ve öğretmene saygısızlık gibi birçok sorun aileleri ve eğitimcileri kaygılandırmaktadır. Bu durum da etkili bir değerler eğitiminin gerekliliğini açıkça göstermektedir (Yazar, 2016, s. 110). Değer eğitimi, en genel tanımıyla değerlerin öğretilmesi için yapılan bir eğitim olarak tanımlanabilir (Keskin, 2016, s. 327). Değer eğitimi, değerlerin bilincinde olan, olgun ve kişilik sahibi bireyler yetiştirmek için ailede ve okullarda verilen bir eğitimdir (Kantar, 2014, s. 13). İnsanlığın sahip olduğu evrensel değerlerin önemini vurgulayarak karakter sahibi, değerlerini koruyan, sorumluluklarını yerine getiren vatandaşlar yetiştirmek değerler eğitiminin bir görevidir (Altan, 2011, s. 55). Değerler eğitimi, anne karnında başlamaktadır. Çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için sevgi, merhamet ve güven temelli bir ortam gereklidir (Ergen, 2019, s. 62). Aile, çocukların değerleri tanıması ve benimsemesini ve davranış biçimlerini öğrenmesini sağlayan ilk kurumdur (Aydın ve Akyol Gürler, 2014, s. 31). Ailede başlayan bu süreç eğitim kademelerinde de kontrollü ve farklı şekillerde desteklenmeli ve geliştirilmelidir (Çelik, 2016; Ergen, 2019). Okulların en önemli görevlerinden biri öğrencilerin gelişimine katkıda bulunarak onları olumlu yönde etkilemek ve programda belirtilen değerleri öğrencilere kazandırmaktır (Baysal, 2013, s. 9). Bunun yanında, öğrencilere değer kazandırmada öğretmenlerin de payı büyüktür (Çetin, 2013, s. 1736). Öğretmenler de öğrencilere birtakım sorumluluklar vererek değer gelişimine katkıda bulunmaktadırlar (Aydın ve Akyol Gürler, 2014, s. 46).

Her toplum kendi değerlerini bilen, yaşayan ve yaşatan bireyler yetiştirmek ister. Bireyler değer eğitimi ile topluma uyum sağlamayı, sosyalleşmeyi ve kültürel olarak sahiplik duygusunu öğrenirler (Ulusoy ve Arslan, 2016, s. 7). Değer eğitiminin amacı, toplumsal ve evrensel değerleri benimseyerek, karakter gelişimini destekleyerek, iyi vatandaş yetiştirerek ve akademik başarıyı artırarak öğrencilerin sosyal eğilimlerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Durdukoca, 2019, s. 103). Okullarda değer eğitiminin etkili şekilde gerçekleştirilebilmesi için öncelikle okullarda değer kültürünün oluşturulması gerekmektedir. Bu da okulların öğretmen, idareci, hizmet personeli gibi tüm paydaşlarının birbirleri ve öğrenciler ile olan iletişimlerinde bütün değerleri dikkate alması ile mümkün olabilmektedir (Selanik Ay, 2016, s. 36). Üniversitelerin sağladığı değerler ise öğrencilere iyi bir yaşamı inceleme ve elde etme konusunda daha geniş bir bakış açısı edinmeyi sağlayan amaçların oldukça ötesindedir (Penny, Kevin ve David, 2019, s. 46).

Değer eğitimi ile hoşgörülü, empati yapabilen, kendine ve diğerlerine saygı duyan bireyler yetiştirmek mümkündür. Bu sebeple öğretim programlarının değer eğitimi destekleyecek nitelikte olması önemlidir (Demircioğlu ve Demircioğlu, 2016, s. 273). Sosyal Bilgiler, öğrencilerin yaşadıkları toplumu ve bu toplumun sorunlarını bilmelerini, iyi bir vatandaş olmalarını, sorumluluklarını öğrenmelerini, kendisiyle ve çevresiyle olan ilişkilerini anlamalarını, dünyada ve ülkesindeki değer ve özellikleri kavramalarını sağlayan önemli derslerden biridir (Necdet, 2007, s. 49). Bu amaçla Sosyal Bilgiler dersi ile öğretim programında yer alan değerlerin bireylere kazandırılması hedeflenmiştir (Gömlüksiz ve Cüro, 2011, s. 95). Dolayısıyla Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler; adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak belirlenmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşlerini tespit etmektir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşlerinin ortaya çıkarılmasının yapılacak olan diğer çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda aşağıda verilen sorulara cevap aranmıştır.

- Sizce değer nedir?
- Değerler eğitimi nedir?
- Sosyal Bilgiler dersi değerler eğitiminde nasıl bir rol üstlenmiştir?
- Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan, öğrencilere kazandırılması gereken değerler sizce nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler sizce öğrencilere neden kazandırılmalıdır?
- Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabileceğinizi düşünüyor musunuz?
- Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında kullanılan yöntem ve teknikler nelerdir?
- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamı oluşturabileceğinizi düşünüyor musunuz?
- Üniversitede verilen değerler eğitiminin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşlerinin ortaya çıkarılmasının amaçlandığı bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımına dayalı durum çalışması modeli kullanılmıştır. "Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır" (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 73).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde Elazığ Fırat Üniversitesi, Malatya İnönü Üniversitesi ve Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören 29'u kadın, 31'i erkek toplam 60 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubu gönüllülük esasına dayalı olarak, amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile belirlenmiştir. "Amaçsal (amaçlı) örnekleme, olası olmayan seçkisiz olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır" (Büyükoztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013, s. 90). Çalışma grubuyla ilgili demografik bilgiler aşağıdaki Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Üniversite ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Üniversite	Cinsiyet	Öğretmen Adayı
Fırat Üniversitesi	Kadın	11
	Erkek	9
İnönü Üniversitesi	Kadın	10
	Erkek	10
Muş Alparslan Üniversitesi	Kadın	8
	Erkek	12
Toplam	Kadın	29
	Erkek	31

Veri Toplama Aracı

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu hazırlanmadan önce araştırma konusu ile ilgili alan yazın taraması yapılmıştır. Bu formun hazırlanmasında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalında görev yapan üç öğretim üyesinin görüşleri dikkate alınarak görüşme formunda yer alacak sorular listesi oluşturulmuştur ve daha sonra oluşturulan bu liste, şekillendirilerek görüşme formu hazır hale getirilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini, düşüncelerini ve önerilerini tespit etmek amacıyla 9 adet açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, "Sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır" (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 22).

Araştırmanın verilerinin değerlendirilebilmesi için nitel veri analiz programından faydalanılmıştır. Analizler yapılırken, ilk önce kod listesi oluşturulmuş sonra bu kod listeleri kendi içerisinde tutarlı olacak biçimde ayarlanmıştır. Daha sonra sorulan her soru için ana kategori ve alt kategoriler tespit edilmiştir. Böylelikle kaç katılımcının aynı kavrama vurgu yaptığı ortaya konulmuştur. Elde edilen kategoriler ve yükleme sayıları modeller halinde sunulmuştur. Bu nitel verilerin nicelleştirilmesini ve kategorilerin daha fazla yoğunlaştığı alanların toplu bir şekilde gözler önüne serilmesini sağlar. Bu sayede araştırmaya ilişkin daha net ve kapsamlı bir görüntünün ortaya çıkması sağlanmış olur.

Araştırma sonuçlarının geçerliğini sağlamak amacıyla veri analiz sürecine yani kategorilere nasıl ulaşıldığı açıklanarak araştırma sonucunda elde edilen kategoriler ve bu kategorilere yönelik katılımcı görüşlerine bulgular kısmında yer verilmiştir. Kategori ve alt kategorilere yönelik katılımcı görüşleri, tırnak içerisinde italik olarak başında Ö.A.(1.K/E), (1.Öğretmen adayı, kadın/erkek) şeklinde kısaltmalardan oluşan ifadelerle belirtilmiştir. Dolayısıyla araştırma sonucunda toplanan verilerin ayrıntılı bir şekilde rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını detaylıca açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin sağlanması açısından önemli görülen ölçütlerdendir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 270).

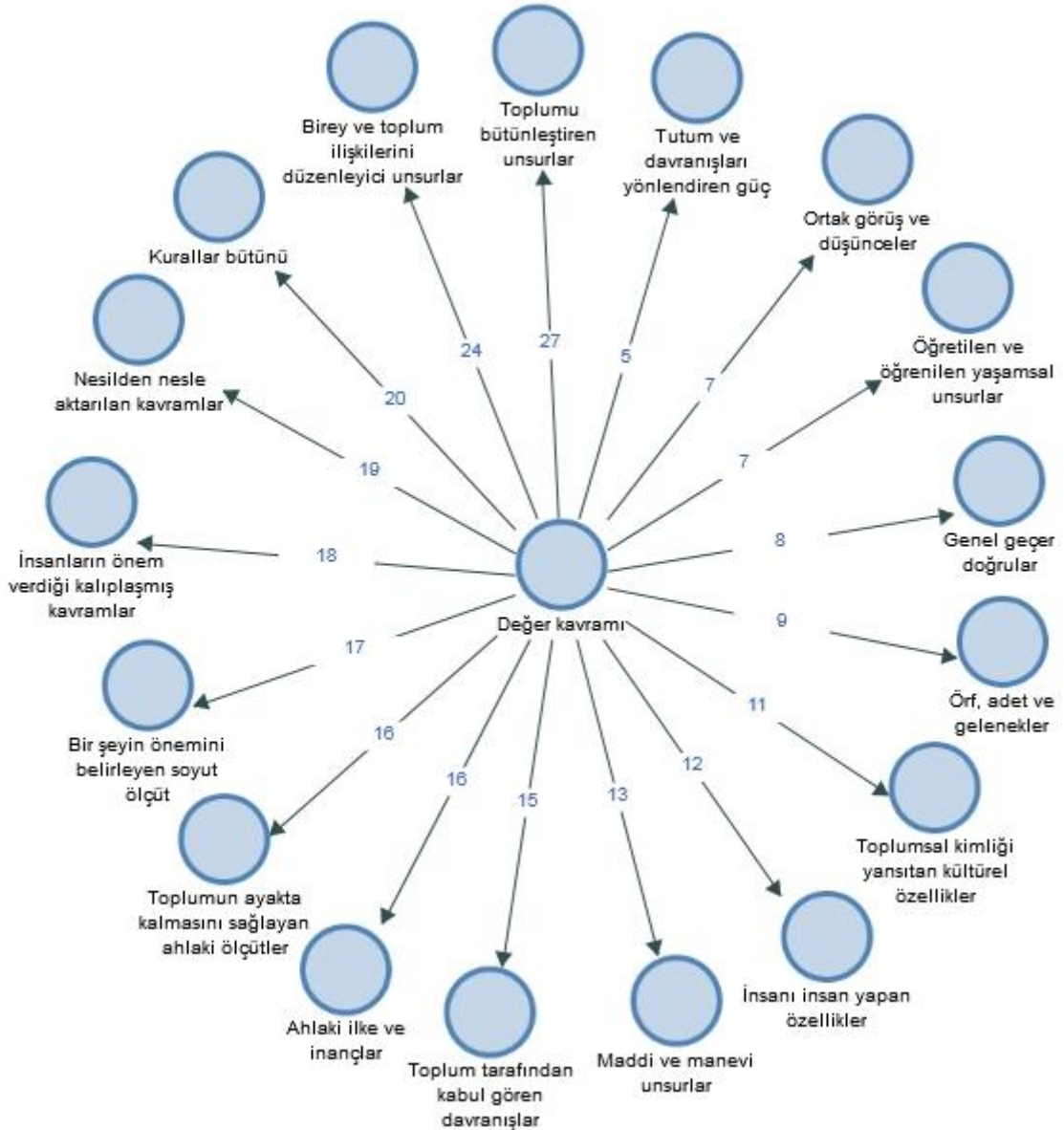
Bu araştırma için Fırat Üniversitesi'nden (20/11/2017-231447) etik izin alınmıştır.

BULGULAR

Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ve değerler eğitimi ilişkin ana kategoriler; "değer kavramı", "değer eğitimi", "Sosyal Bilgiler dersinin değer eğitimindeki rolü", "öğrencilere kazandırılması gereken değerler", "değerlerin kazandırılma nedenleri", "değerlerin öğrencilere etkili bir biçimde kazandırılması", "değerlerin kazandırılmasında kullanılan yöntem ve teknikler", "değerlerin kazanılmasında sınıf ortamı" ve "üniversitede verilen değerler eğitiminin yeterliliği" olarak belirlenmiş ve modeller halinde sunulmuştur.

Değer Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer kavramı ile ilgili görüşleri alınmış ve bu görüşler doğrultusunda bu kategorinin on yedi alt kategorisi olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriye yönelik model ve yükleme sayıları şekil 1'de yer almaktadır.

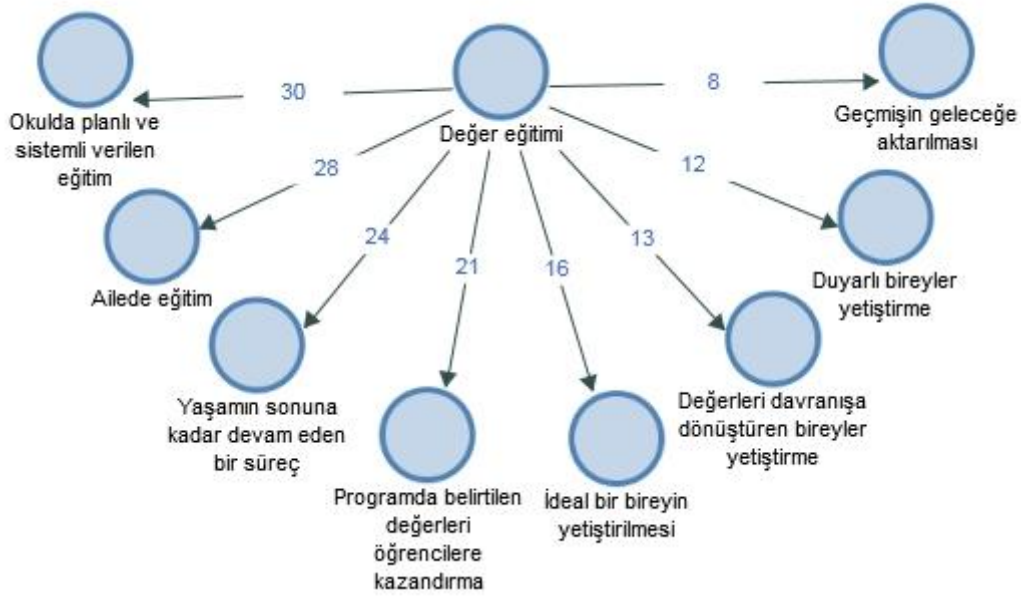
Şekil 1. Değer kavramına ilişkin model

Şekil 1’de yer alan kategoriler incelendiğinde en fazla yükleme ile “toplumu bütünleştiren unsurlar” öğretmen adayları tarafından en çok dile getirilen kategori olmuştur. En az yüklemenin ise “tutum ve davranışları yönlendiren güç” kategorisine olduğu görülmektedir. Bu verilere yönelik bazı alt kategorilere ve öğretmen adaylarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Değer kavramını “toplumu bütünleştiren unsurlar” olarak ifade eden öğretmen adayları düşüncelerini Ö.A.(20.K) “Değerlerin olmadığı bir toplumda, toplumsallıktan bahsedemeyiz yani huzur olmaz, düzen olmaz bu yüzden değerler önemlidir yani toplumu bir arada tutan ve bütünleştiren kavramlardır.” Ö.A.(25.K) “Bir toplumda bulunan bireylerin ve toplumun birliğini, bütünlüğünü sağlayan ve koruyan unsurlar diyebilirim.” cümleleriyle ifade etmişlerdir. Değer kavramını “birey ve toplum ilişkilerini düzenleyici unsur” olarak ifade eden öğretmen adayları ise görüşlerini Ö.A.(13.K) “Bireylerin toplum içinde var ettiği ve toplumun düzenini sağlayan öğeler bütünüdür ve insanlar arasındaki ilişkiyi sağlayan kavramlardır.” Ö.A.(16.E) “Bence değer, toplumdaki kuralları yönlendiren ve bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen ve bağlılıklarını artıran unsurlardır.” cümleleriyle belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde değer kavramını toplum ve insan hayatı üzerinde önemli ölçüde etkisi olan bir kavram olarak ifade ettikleri görülmektedir.

Değer Eğitime İlişkin Elde Edilen Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değer eğitimi ile ilgili görüşleri alınmış ve bu görüşler doğrultusunda bu kategorinin sekiz alt kategorisi olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriye yönelik model ve yükleme sayıları şekil 2’de yer almaktadır.

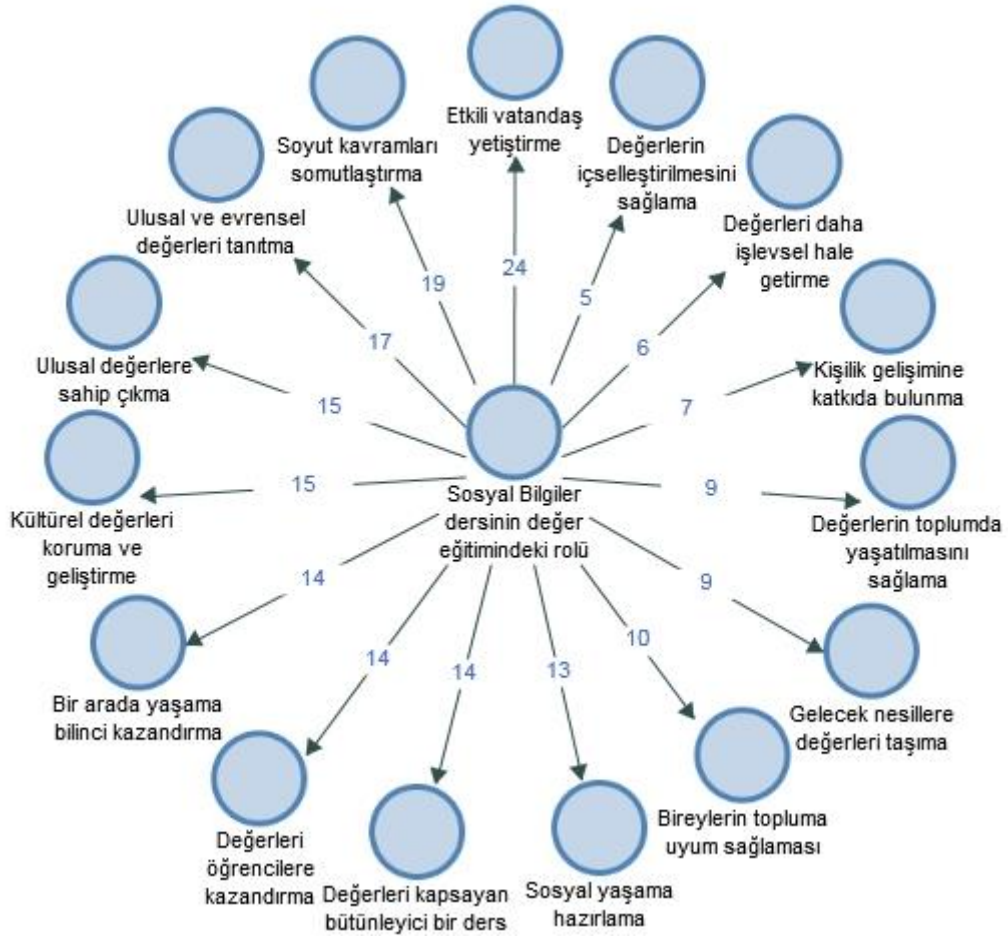
Şekil 2. Değer eğitimine ilişkin model

Şekil 2’de yer alan kategoriler incelendiğinde en fazla yükleme ile “okulda planlı ve sistemli verilen eğitim” kategorisi öğretmen adayları tarafından en çok dile getirilen kategori olmuştur. En az yüklemenin ise “geçmişin geleceğe aktarılması” kategorisine olduğu görülmektedir. Bu verilere yönelik bazı alt kategorilere ve öğretmen adaylarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Değer eğitimi “okulda planlı ve sistemli verilen eğitim” olarak ifade eden öğretmen adayları düşüncelerini Ö.A.(37.K) “Değerler eğitimi de öğrencilere kazandırılacak şeylerdir. Misal anlama, dinleme, iletişim bunların hepsi değerler arasındadır ve planlı bir şekilde okullarda değerler eğitimi olarak verilebilecek şeylerdir.” Ö.A.(52.K) “Değer eğitimi bence okul içinde dışında verilen görgü kuralları ahlak biçimidir. Değer her zaman hayatın içinden de alınır. Okulda hayatın bir parçası olduğu için bu değerler eğitimi okulda planlı olduğu için daha çok etkilidir.” cümleleriyle ifade etmişlerdir. Değer eğitimi “ailede eğitim” olarak açıklayan öğretmen adayları ise görüşlerini Ö.A.(14.E) “Değerler eğitiminin yani bunun ilk olarak okulda verilebileceğini düşünmüyorum açıkçası. Bu insanın çocukluğundan itibaren aileden almış olduğu bir eğitimidir bence yani bir nevi kültürüdür.” Ö.A.(37.K) “Değerler eğitimi sadece okulda verilmez. İnsanlar günlük hayatta da değerler eğitimi alabiliyor. Örneğin değer eğitimi aileden başlıyor. Annenin çocuğuna büyüğüne saygılı ol evladım demesi bu bir değer eğitimidir...” cümleleriyle belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde değer eğitimi genel olarak okulda formal ve ailede informal yollarla verilen bir eğitim olarak tanımladıkları görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersinin Değer Eğitimindeki Rolüne İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinin değer eğitimindeki rolü ile ilgili görüşleri alınmış ve bu görüşler doğrultusunda bu kategorinin on beş alt kategorisi olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriye yönelik model ve yükleme sayıları şekil 3’de yer almaktadır.

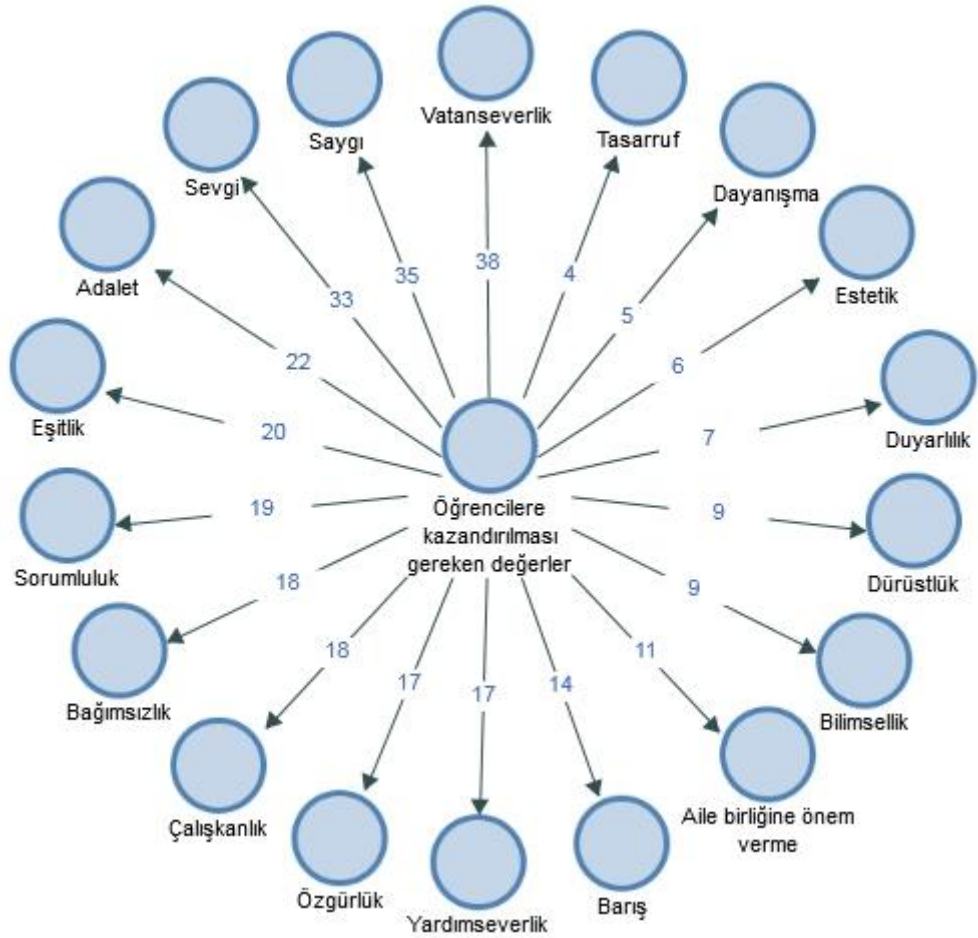
Şekil 3. Sosyal Bilgiler dersinin değer eğitimindeki rolüne ilişkin model

Şekil 3’de yer alan kategoriler incelendiğinde en fazla yüklemeye ile “etkili vatandaş yetiştirme” en çok dile getirilen kategori olmuştur. En az yüklemenin ise “değerlerin içselleştirilmesini sağlar” kategorisine olduğu görülmektedir. Bu verilere yönelik bazı alt kategorilere ve öğretmen adaylarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler dersinin değer eğitimindeki rolünü “etkili vatandaş yetiştirme” olarak ifade eden öğretmen adayları düşüncelerini Ö.A.(3.K) “*Sosyal Bilgilerin amacı etkili vatandaş yetiştirmektir bu amacı gerçekleştirebilecek en önemli derslerden biridir Sosyal Bilgiler çünkü bu dersteki değerler bu amacı gerçekleştirmemize yardımcı olur.*” Ö.A.(39.K) “*Bence Sosyal Bilgiler dersi değer eğitiminde vatandaşlık bilinci adı altında rol üstlenerek dersin amacına uygun hedefleri kazandırmayı üstlenmiştir.*” cümleleriyle ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersinin değer eğitimindeki rolünü “ulusal ve evrensel değerleri tanıma” olarak ifade eden öğretmen adayları ise görüşlerini Ö.A.(58.E) “*Sosyal Bilgiler dersi toplumu gündelik hayata adapte etme noktasında en büyük yardımı sunan derstir. Bu dersin amacı bireyi toplumun sahip olduğu değerleri öğretip tanıtmaktır.*” Ö.A.(10.K) “*...o yüzden sadece toplumsal değerleri değil ve evrensel değerleri de çocuğa kazandırmamızda Sosyal Bilgiler dersi önemlidir.*” cümleleriyle belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının görüşleri değerlendirildiğinde etkili vatandaşlar yetiştirme ve ulusal ve evrensel değerleri tanıma gibi nedenlerle Sosyal Bilgiler dersinin değer eğitimindeki rolünün oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerlere İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öğrencilere kazandırılması gereken değerler ile ilgili görüşler incelenmiş ve bu kategorinin on sekiz alt kategorisi olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriye yönelik model ve yüklemeye sayıları şekil 4’de yer almaktadır.

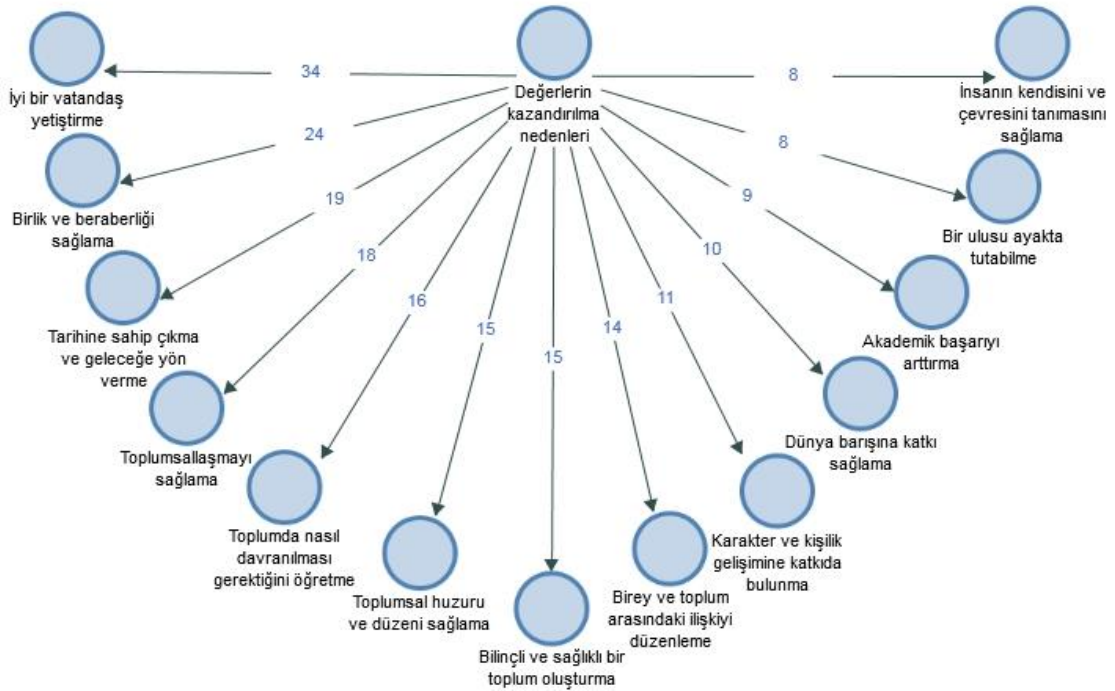
Şekil 4. Öğrencilere kazandırılması gereken değerlere ilişkin model

Şekil 4'de yer alan kategoriler incelendiğinde en fazla yüklemeye ile "vatansızlık" en çok dile getirilen kategori olmuştur. En az yüklemenin ise "tasarruf" kategorisine olduğu görülmektedir. Bu verilere yönelik bazı alt kategorilere ve öğretmen adaylarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Öğrencilere kazandırılması gereken değerler arasında ilk olarak "vatansızlık" değerinin olduğunu ifade eden öğretmen adayları düşüncelerini Ö.A.(35.E) "*Vatansızlıktır; bana göre çünkü "Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır, toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır"* demiş şair bu nedenle vatan sevgisi benim için her şeyin üstündedir." Ö.A.(43.K) "*İnsanın vatanı yoksa insan yaşamını sürdürecektir bir toplum bulamaz o nedenle vatansızlık değeri önemli benim için*" cümleleriyle ifade etmişlerdir. Öğrencilere kazandırılması gereken değerler arasında ikinci olarak "saygı" değerinin olduğunu ifade eden öğretmen adayları görüşlerini Ö.A.(24.K) "*Kendisine saygı duymayan başkasına saygı duyamaz bu yüzden saygı değeri benim için önde gelir.*" Ö.A.(28.K) "*Saygı önemlidir çünkü büyüklerimize, insanlara ya da farklılıklarımıza saygı duymuyorsak sıkıntı var demektir.*" cümleleriyle belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının görüşleri değerlendirildiğinde vatansızlık, saygı, sevgi, adalet gibi değerlerin önemli olduğu ve bu değerlerin öğrencilere kazandırılması gerektiği yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Değerlerin Kazandırılma Nedenlerine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Değerlerin kazandırılma nedenleri ile ilgili görüşler incelenmiş ve bu kategorinin on üç alt kategorisi olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriye yönelik model ve yüklemeye sayıları Şekil 5'de yer almaktadır.

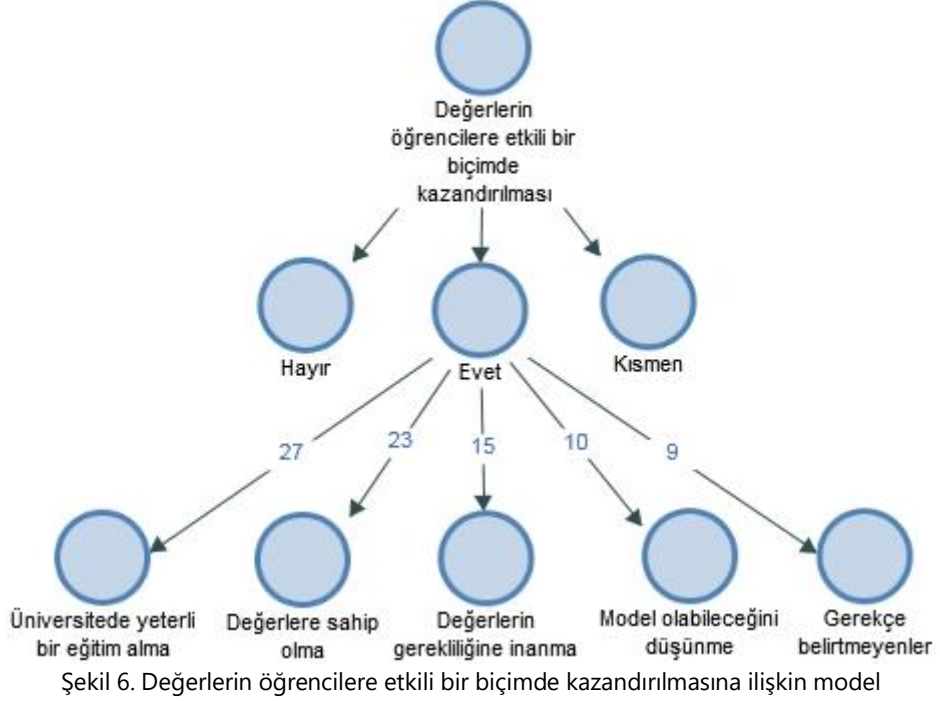
Şekil 5. Değerlerin kazandırılma nedenlerine ilişkin model

Şekil 5’de yer alan kategoriler incelendiğinde en fazla yüklemeye ile “iyi bir vatandaş yetiştirme” öğretmen adayları tarafından en çok dile getirilen kategori olmuştur. En az yüklemenin ise “insanın kendisini ve çevresini tanımasını yardımcı olma” kategorisine olduğu görülmektedir. Bu verilere yönelik bazı alt kategorilere ve öğretmen adaylarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Değerlerin öğrencilere neden kazandırılması gerektiğini “iyi bir vatandaş yetiştirme” açısından ifade eden öğretmen adayları düşüncelerini Ö.A.(44.K) “*Bu değerler bir topluma fayda sağlayan, iyi, uyumlu ve çalışkan vatandaşlar yetiştirilmesini sağlar.*” Ö.A.(46.K) “*Topluma yararlı bireyler, iyi insan ve etkili bir vatandaş yetiştirmek istiyorsak bu değerleri öğrencilerimize kazandırmalıyız.*” cümleleriyle ifade etmişlerdir. Değerlerin öğrencilere neden kazandırılması gerektiğini “tarihine sahip çıkma ve geleceğe yön verme” olarak ifade eden öğretmen adayları ise görüşlerini Ö.A.(32.K) “*Bu değerlerin gerekli olduğunu düşünüyorum çünkü insan ülkesine, ailesine karşı yapması gereken üstüne düşen şeylerin farkına varıyor bu yüzden gerekli. Mesela; milli bayramlar, dini bayramlar, düğünler gibi kültürünü tarihini yansıtan şeylere sahip çıkar ve toplumun geleceğini şekillendirir yani ben böyle düşünüyorum.*” Ö.A.(57.K) “*Değerler, milli birlik bilinci, tarih bilinci kazanmak için ve bunların farkında olmak için gerekli yani bu bilince sahip olacaksınız ki daha sonra toplumda kendi anayasal sorumluluklarının farkında olup bunlara uygun olarak hareket etme oy kullanma askerlik mevzuu vesaire bunlara sahip çıkabilirsiniz.*” cümleleriyle belirtmişler ve değerlerin, iyi vatandaşlar yetiştirilmesi, birlik ve beraberliğin sağlanması, geçmişe sahip çıkılması ve geleceğe yön verilmesi gibi nedenlerle öğrencilere kazandırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Değerlerin Öğrencilere Etkili Bir Biçimde Kazandırılmasına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Değerlerin öğrencilere etkili bir biçimde kazandırılması ile ilgili görüşler incelenmiş ve bu kategorinin üç alt kategorisi olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriye yönelik model ve yüklemeye sayıları şekil 6’da yer almaktadır.

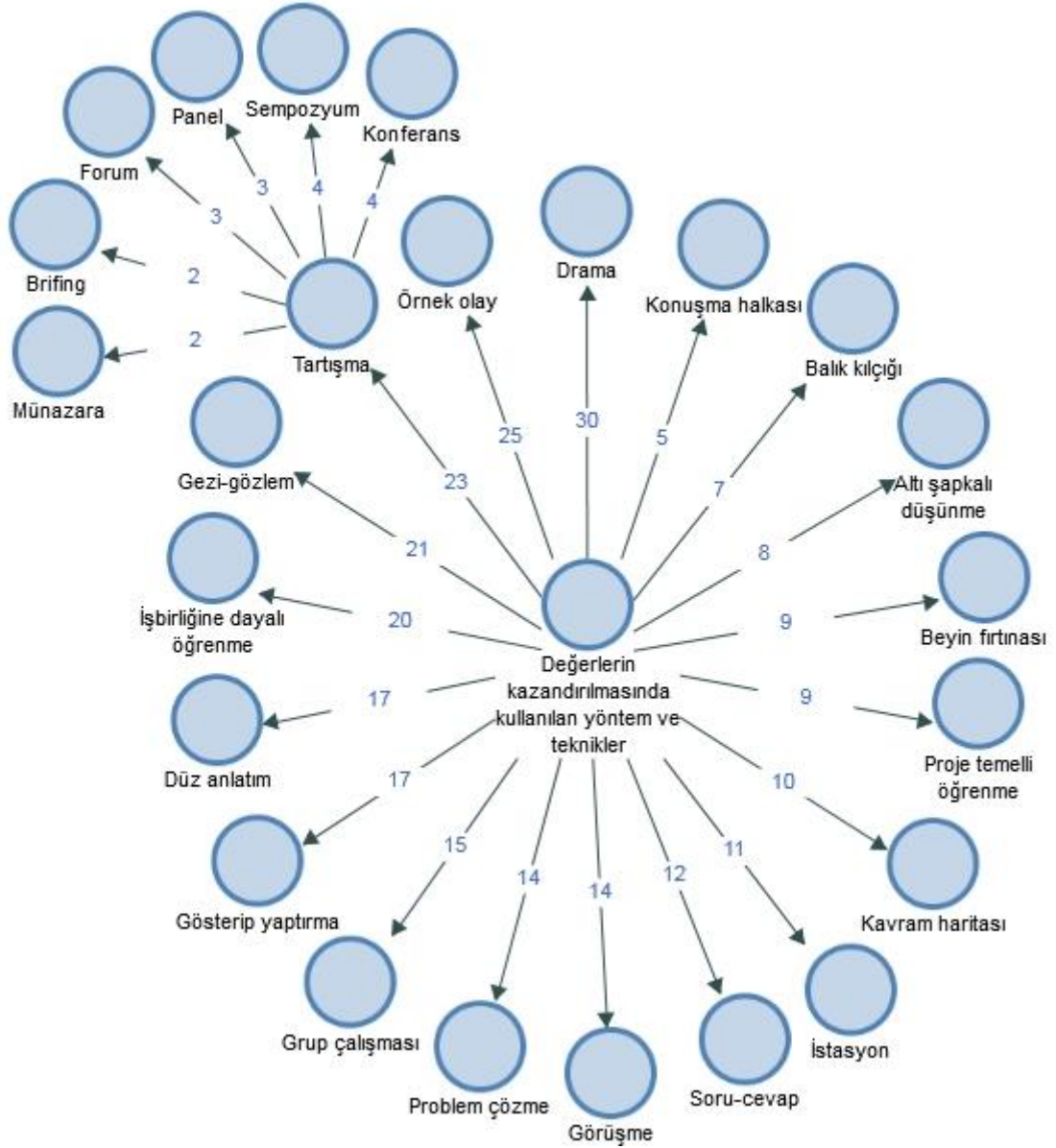

Şekil 6'da yer alan kategoriler incelendiğinde en fazla yükleme ile "evet" öğretmen adayları tarafından dile getirilen kategori olmuştur. Daha sonra ise sırasıyla "hayır" ve "kısmen" alt kategorilerinin geldiği görülmektedir.

Bu verilere yönelik öğretmen adaylarının görüşleri; Ö.A.(5.E) "Değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabileceğimi düşünüyorum; çünkü üniversitemde yeterli eğitim aldığımı düşünüyorum..." Ö.A.(47.E) "Etkili bir biçimde kazandırabileceğimi düşünüyorum. Bu konuda eğer model olabilirim ki olabileceğimi biliyorum bu şekilde Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerleri öğrencilere kazandırırım." Ö.A.(57.K) "Aktarabileceğimi düşünüyorum. Çünkü ben bu değerlerle büyüdüm ve kendimde var olduğunu düşünüyorum..." şeklinde çeşitli sebeplerden dolayı değerleri öğrencilere kazandırabileceğini belirtirken bazı öğretmen adayları ise; Ö.A.(48.K) "Programdaki değerleri öğrencilere kısmen kazandırabileceğimi düşünüyorum; çünkü üniversitemde tam anlamıyla yeterli bir eğitim aldığımı düşünmüyorum." Ö.A.(55.K) "Yetersiz olduğumu düşünüyorum. Çünkü daha eğitimimi yeni bitiriyorum ve aldığım eğitimin bu değerleri aktarmak için yeterli olduğuna inanmıyorum." şeklinde değerleri öğrencilere kısmen kazandırabileceğini bazıları da kazandıramayacaklarını ifade etmişlerdir.

Değerlerin Kazandırılmasında Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Elde Edilen Bulgular

Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında kullanılan yöntem ve teknikler ile ilgili görüşler incelenmiş ve bu kategorinin yirmi dört alt kategorisi olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriye yönelik model ve yükleme sayıları şekil 7'de yer almaktadır.

Şekil 7. Değerlerin kazandırılmasında kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin model

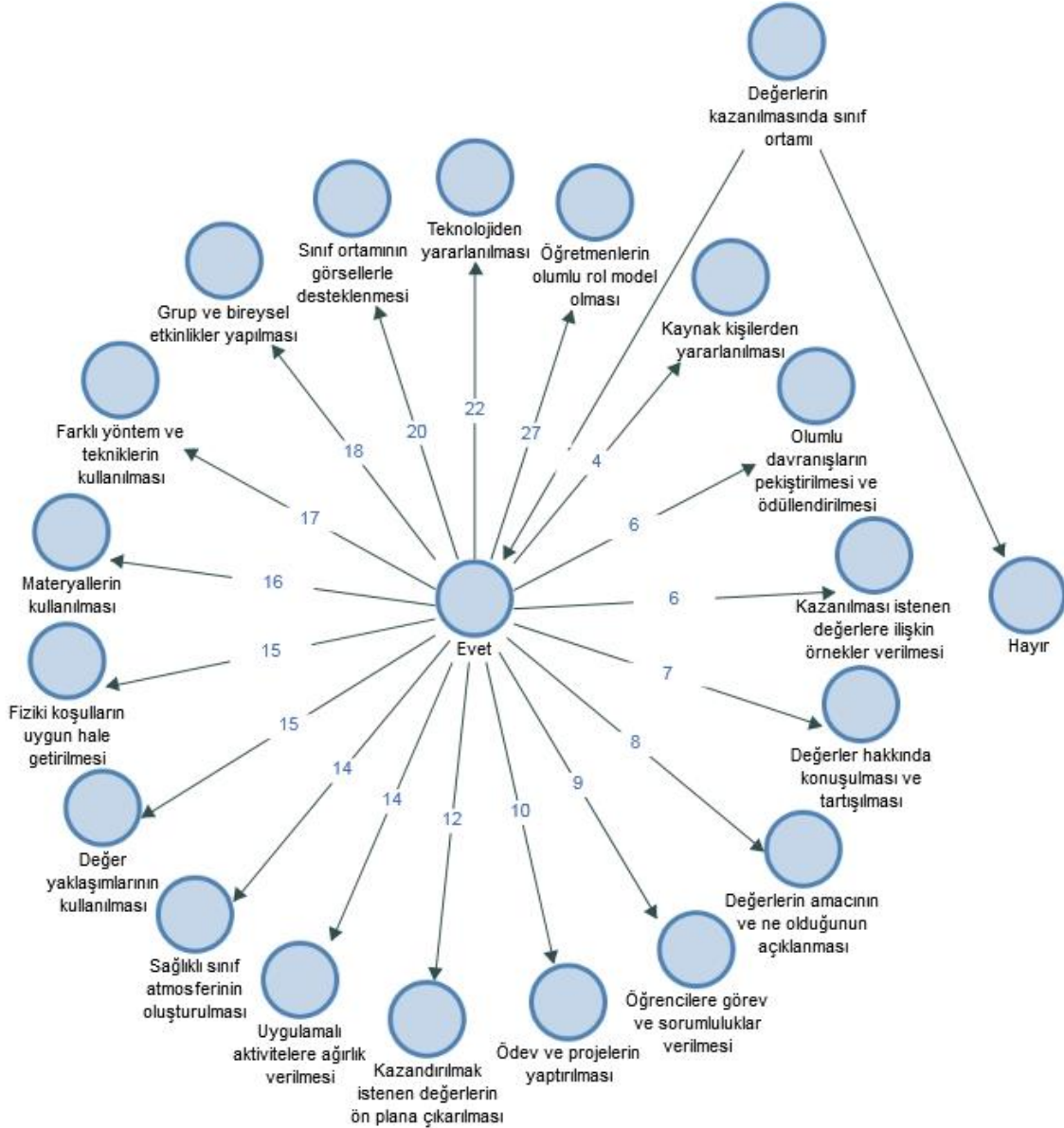
Şekil 7’de yer alan kategoriler incelendiğinde en fazla yükleme ile “drama” öğretmen adayları tarafından en çok dile getirilen kategori olmuştur. En az yüklemenin ise “konuşma halkası” kategorisine olduğu görülmektedir. Bu verilere yönelik bazı alt kategorilere ve öğretmen adaylarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Değerlerin kazandırılmasında kullanılan yöntem ve tekniklerden biri olarak “drama” kategorisini ifade eden öğretmen adayları düşüncelerini Ö.A.(54.K) “Günlük hayatta karşılaştığımız olayları ya da kavramları sınıfta canlandırmak yani drama yaptırmak öğrencilerin değerlerin önemini fark etmelerini sağlayacaktır.” Ö.A.(56.K) “Sosyal Bilgiler dersi soyut bir ders olmamalı neden öğrenciler Sosyal Bilgiler dersini sevmiyorlar soyut anlatıldığı için benim onu somutlaştırmam gerekiyor mesela gerek drama yaparak...” Ö.A.(50.E) “Drama yaparak öğretmek daha iyi olur niye dersin çünkü öğrencilerin zihninde kalıcı olur... o yüzden drama yöntemi diyorum.” cümleleriyle ifade etmişlerdir. Değerlerin kazandırılmasında kullanılan yöntem ve teknikleri “örnek olay” şeklinde ifade eden öğretmen adaylarından biri görüşünü Ö.A.(24.K) “Birde örnek olay çalışması gibi mesela orda bir örnek olay alırsın toplumda yaşanan bir şey veya gazete sayfaları gazetelerde çok fazla haberler var o haberlerde neden böyle olmuş gibisinden soru sorarak yapabiliriz aslında.” şeklinde belirtirken diğer yöntem ve tekniklerin de kullanılması gerektiğini düşünen başka bir öğretmen adayı ise Ö.A.(32.K) “Yöntemler çok fala aslında, mesela düz anlatım yöntemi mesela tartışma yöntemi küçük çaplı öğrenci arasında veya grup çalışmaları yapılabilir.” cümlesiyle açıklamıştır. Öğretmen adaylarının görüşleri değerlendirildiğinde

değerlerin kazandırılmasında birçok yöntem ve teknik olduğu fakat en çok "drama"nın tercih edilmesi yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Değerlerin Kazanılmasında Sınıf Ortamına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Değerlerin kazanılmasında sınıf ortamı ile ilgili görüşler incelenmiş ve bu kategorinin iki alt kategorisi olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriye yönelik model ve yüklem sayıları şekil 8'de yer almaktadır.

Şekil 8. Değerlerin kazanılmasında sınıf ortamına ilişkin model

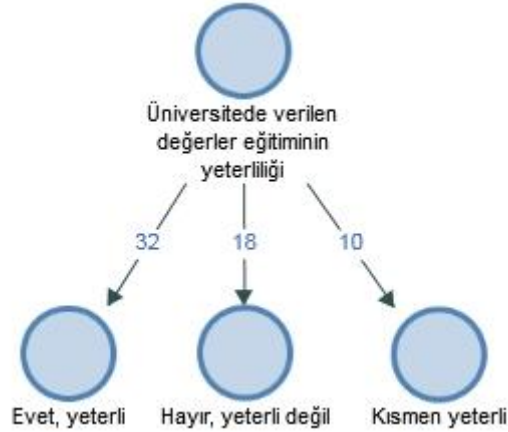
Şekil 8'de yer alan kategoriler incelendiğinde en çok "evet" ve daha sonra ise "hayır" alt kategorisinin öğretmen adayları tarafından dile getirildiği görülmektedir. Evet, alt kategorisinin de kendi içerisinde on sekiz alt kategoriye ayrıldığı görülmektedir. Bu alt kategorilerde ise en fazla yüklemenin "öğretmenlerin olumlu rol model olması" kategorisine, en az yüklemenin ise "kaynak kişilerden yararlanılması" kategorisine olduğu görülmektedir.

Bu verilere yönelik öğretmen adaylarının görüşleri; Ö.A.(26.E) "Sınıf ortamında yapabileceğim en iyi şey ben değer yaklaşımlarını kullanabilirim öğrencilere alternatifleri sunarım öğrenci kendi değerini kendisi oluşturur..." Ö.A.(38.E) "Bir sınıf ortamı oluşturabileceğimi düşünüyorum. Teknik ve yöntemleri kullanarak çok güzel bir şekilde sınıfta sunabiliriz bunları öğrencilerle birlikte..." Ö.A.(41.E) "Evet, olabilir görsellik açısından akıllı tahtayı kullanarak, benim veya öğrencilerin hazırlayabileceği materyaller getirerek oluşturulabilir." Ö.A.(46.K) "Bu noktada öğrencilere rol model olabilir ve bu değerleri öğrenciye kazandırabiliriz. Onlarda sınıf içinde var olan bu değerlerin bütününe görebildiklerinde kendilerini de görebilirler bu şekilde yapabiliriz." şeklinde farklı

sebeplerden dolayı değerlerin sınıf ortamında kazandırılabilceğini belirtirken bazı öğretmen adayları ise; Ö.A.(40.K) *"Kendimi pek yeterli bulmuyorum. Daha çok eksik olduğum derslere ağırlık vermeyi düşünüyorum sadece üniversitede ki dersler değil sınırlı değil çalışıp kendimi geliştirmeyi düşünüyorum."* Ö.A.(53.E) *"Yeterli değilim üst düzeyde, aslında etkinliklere, bulunduğu çevreye, kişiye göre eğitim şartına göre değişiyor ama şuan yeterli değilim."* şeklinde verilen değerleri sınıf ortamında kazandıramayacaklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Üniversitede Verilen Değerler Eğitiminin Yeterliliğine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Üniversitede verilen değerler eğitiminin yeterliliği ile ilgili görüşler incelenmiş ve bu kategorinin üç alt kategorisi olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriye yönelik model ve yükleme sayıları şekil 9'da yer almaktadır.

Şekil 9. Üniversitede verilen değerler eğitiminin yeterliliğine ilişkin model

Şekil 9'da yer alan kategoriler incelendiğinde otuz iki yükleme ile "evet, yeterli", on sekiz yükleme ile "hayır, yeterli değil" ve on yükleme ile "kısmen yeterli" kategorilerinin olduğu görülmektedir.

Bu verilere yönelik öğretmen adaylarının görüşleri; Ö.A.(17.K) *"Üniversiteler de yeterli. Şöyle ki, hocalarımızın dersin yanında öğrettiği her derste ortamı yorumladığı değerlere vurgu yaptığı durumlar var sadece ders ağırlıklı değil bunun yanında değerleri de verecek şekilde konuşmaları oluyor."* Ö.A.(28.K) *"Evet, gayet uygun üniversitedeki eğitimler, bize sınıf yönetimi nedir işte sınıf içerisinde yapabileceğim şeyler karşılaştığım sorunlar arasında nasıl başa çıkabileceğimi öğrettiler ama bun dışında değerlerimizi de eğitimle verdiler yani sınıf içerisinde yapılan önemli şeyler işte bunları tam anlamıyla eğitim verilebilecek değerlerdir."* şeklinde üniversitelerde verilen değer eğitiminin yeterli olduğunu belirtirken bazı öğretmen adayları ise; Ö.A.(20.K) *"Üniversitelerde verilen değerler eğitiminin yeterli olduğunu düşünmüyorum çünkü sanki her üniversiteye gelen çocuğun değerlerini kesinlikle var ya da işte hangi değerlere sahip olduğunun farkında ya da bütün değerlere sahipmiş gibi düşünüyor eğitim o şekilde veriliyor..."* Ö.A.(60.E) *"Üniversitede verilen değerler eğitiminin yeterli olmadığını düşünmekteyim; çünkü değerler eğitimi doğru bir şekilde aktarılsa da üniversite ortamlarının bu değerleri uygulamak için doğru yer olmadığı düşüncesindeyim, teori tamam var ama uygulamalar eksik."* Ö.A.(22.E) *"Evet de diyemem hayırda diyemem, ama uygulama daha fazla olsa iyi olur ama sınıflar kalabalık olduğu için yapılamıyor olabilir, az olsaydı öğretmenler daha çok uygulama yapabilirdi."* şeklinde verilen değer eğitiminin yeterli olmadığını veya kararsız kaldıklarını ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır; değer kavramına ilişkin öğretmen adayları görüşleri sonuçların belirlenmesinde etkili olmuştur. Bulgular değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının değeri; toplumu bütünleştiren unsurlar, kurallar bütünü, birey ve toplum ilişkilerini düzenleyici unsurlar, toplumun ayakta kalmasını sağlayan ahlaki ölçütler, toplum tarafından kabul gören davranışlar, maddi ve manevi unsurlar, insanı insan yapan özellikler ve örf, adet ve gelenekler olarak tanımladıkları ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar bize öğretmen adaylarının değer kavramını farklı şekilde anlamlandırdıklarını göstermiştir. Benzer şekilde Balcı ve Yanpar Yelken'in (2010) çalışmasında değer kavramı bir ölçüt olarak, birey ve toplum ilişkilerini düzenleyici unsur olarak, davranışlar bütünü olarak, maddi ve manevi unsurlar olarak ve kurallar bütünü olarak vurgulanmıştır. Kolaç ve Karadağ'ın (2012) çalışmasında öğretmen adaylarının değer kavramını toplumun benimsemiş olduğu ölçütler, maddi manevi unsurlar, davranış ve

kurallar bütünü, toplumda birleştirici ve düzenleyici kurallar ve ölçütler olarak ifade etmiştir. Arpacı'nın (2013) çalışmasında öğretmen adayları değer kavramını, toplumu bir arada tutma ve toplum tarafından kabul görme olarak açıklamıştır. Şahin'in (2019) çalışmasında, öğretmen adayları değerleri bir kişiyi birey yapan temel unsurlar, toplumların ortak inançları, adetleri ve gelenekleri ile toplumu oluşturan unsurlar olarak tanımladıkları görülmüştür.

Değerler eğitimine ilişkin bulgular incelendiğinde değer eğitiminin; okulda planlı ve sistemli verilen eğitim, ailede eğitim, yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreç ve ideal bir bireyin yetiştirilmesi olarak tanımlandığı görülmüştür. Bu da değerler eğitimin sadece okul ile sınırlı kalmadığını bu eğitimin ailede verilebileceği gibi yaşam boyu sürebileceği de belirlenmiştir. Şahin'in (2019) çalışmasında, öğretmen adaylarının değer eğitimini iyi vatandaş veya iyi bir karaktere sahip bireyler yetiştirmek olarak vurguladıkları görülmüştür.

Sosyal Bilgiler dersinin değerler eğitimindeki rolüne ilişkin görüşmeler incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin değerler eğitiminde; etkili vatandaş yetiştirme, ulusal ve evrensel değerleri tanıtmaya, ulusal değerlere sahip çıkma, kültürel değerleri koruma ve geliştirme, değerleri öğrencilere kazandırma ve sosyal yaşama hazırlama bakımından değerler eğitiminde önemli bir yere sahip olduğu saptanmıştır. Durdukoca'nın (2019) çalışmasında, Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından, Sosyal Bilgiler dersinin sosyal yaşamla ilgili olduğunu, toplumun devamı için kültürel değerlerin sürdürülmesi gerektiğini ve bu nedenle değer eğitiminin verildiği belirtilmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan, vatanseverlik, saygı, sevgi, adalet, eşitlik, sorumluluk, bağımsızlık, çalışkanlık, özgürlük ve yardımseverlik gibi değerleri öğretmen adaylarının diğer değerlerden daha ön planda tuttuğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Tay ve Yıldırım'ın (2009) çalışmasında öğretilmesi gerekli değerler vatanseverlik, adil olma, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, sorumluluk ve bilimsellik olarak belirtilmiştir. Tural ve Gürgil'in (2012) çalışmasında öğretmen adaylarının görüşleri çerçevesinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında vatanseverlik, yardımseverlik ve dayanışma değerlerinin programda oldukça iyi biçimde yer bulduğu vurgulanmaktadır. Öztürk Demirbaş ve Çelikkaya'nın (2012) çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerlere ilişkin görüşleri sırasıyla bilimsellik, saygı, vatanseverlik, duyarlılık, yardımseverlik, sorumluluk ve çalışkanlık şeklinde belirtilmiştir. Tay, Durmaz ve Şanal'ın (2013) çalışmasında ilköğretim öğrencilerinin sırasıyla en çok; saygı, sevgi, bilimsellik ve dostluk değerlerini ifade ettikleri görülmektedir. Kurtdece Fidan'ın (2016) çalışmasında öğretmen adaylarının tarafından; öğrencilere kazandırılması gereken değerlerin; saygı, sevgi ve hoşgörü olduğu vurgulanmıştır. Türkoğlu'nun (2019) çalışmasında, görüşmeye katılan öğretmen ve öğretmen adayları "hoşgörü", "adalet" ve "yardımseverlik" gibi değerlerin öğrenciler tarafından kazanılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasında birçok nedenin etkili olduğu görülmektedir. Bu değerlerin; iyi bir vatandaş yetiştirme, toplumsallaşmayı sağlama, toplumsal huzuru ve düzeni sağlama, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi düzenleme, karakter ve kişilik gelişimine katkıda bulunma, bir ulusu ayakta tutabilme ve insanın kendisini ve çevresini tanımasına yardımcı olma nedenleri ile öğrencilere kazandırılması gerektiği belirlenmiştir. Deveci'nin (2015) çalışmasında, Sosyal Bilgiler öğrencilerinin değer eğitimini, toplumsal düzenin sağlanması, günlük yaşamı ve kişiler arası ilişkilerin düzenlenmesi, etkili vatandaşlar yetiştirilmesi ve kişilik gelişimi açısından zorunlu kılan sebepler olduğunu belirtmişlerdir. Kurtdece Fidan'ın (2016) çalışmasında, öğretmen adaylarının bireylere değerleri kazandırmanın gerek toplum açısından gerekse bireysel açıdan önemli olduğu vurgulanmıştır.

Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabileceğini ifade ettiği, bir kısmı ise bu değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandıramayacağını ve bazıları ise kısmen kazandırabileceklerini ifade etmişlerdir. Değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabileceklerini düşünme nedenleri; üniversitede yeterli bir eğitim aldıkları ve bu değerlerin toplumda gerekliliği olarak ifade edilmiştir. Benzer şekilde Şahin ve Katılmış'ın (2016) çalışmasında Sosyal Bilgiler Dersinde verilmesi gereken değerleri öğretmen adaylarının %90,2'si öğrencilere etkili bir biçimde kazandırabileceğini, % 4,3'ü de değerleri kazandırabilme açısından kendilerini kısmen yeterli gördüğünü ve %9,8'i ise değerleri öğrencilere etkili bir biçimde kazandıramayacağını söylemiştir.

Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında; drama, örnek olay, tartışma, gezi-gözlem, düz anlatım, problem çözme ve soru-cevap gibi farklı yöntem ve tekniklerin kullanılabilmesi belirlenmiştir. Benzer şekilde Balcı ve Yanpar Yelken'in (2013) çalışmasında öğretmenlerin etkili buldukları yöntemler; örnek olay inceleme ve problem çözme olarak belirmiştir. Kurtdede Fidan'ın (2016) çalışmasında öğretmen adaylarının öğrencilere değerleri kazandırmaya yönelik gerçekleştirebilecekleri etkinliklerin başında drama gelmektedir. Durdukoca'nın (2019) çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin genellikle örnek olay ve drama gibi yöntem teknikleri kullandıkları görülmüştür. Şahin'in (2019) çalışmasında öğretmen adayları değer eğitiminde drama ve anlatım gibi öğrenme yöntemlerini kullanmanın etkili olacağını ifade etmişlerdir. Türkoğlu'nun (2019) çalışmasında, öğretmenler ve öğretmen adayları değerlerin tanıtılmasında drama etkinliklerinin etkili olduğunu düşünmektedir.

Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerleri sınıf ortamında kazandırabileceği belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının; rol model olarak, sınıfın fiziki koşullarını uygun hale getirerek ve çeşitli materyal kullanarak etkili bir sınıf ortamı sağlayabilecekleri belirlenmiştir. Benzer şekilde Kurtdede Fidan'ın (2013) çalışmasında öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde en çok başvurdukları yaklaşımın model olma olduğu görülmektedir. Şahin ve Katılmış'ın (2016) çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından %90,3'ü kendisini yeterli gördüğü ve %9,7'si ise öğrencilerin temel insanî değerleri kazanmalarını sağlayacak bir sınıf ortamını oluşturamayacağını beyan ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversitelerde verilen değerler eğitiminin yeterliliğine ilişkin bulgular incelendiğinde öğretmen adaylarının yarısının değerler eğitiminin farklı gerekçelerle yeterli bulunduğu, bazılarının verilen eğitimi yeterli bulmadığı ve bazılarının ise kısmen yeterli bulunduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Şahin ve Katılmış'ın (2016) çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından %16,3'ü üniversitede verilen değerler eğitimi yeterli gördüğünü belirtmiş, öğretmen adaylarının %83,7 gibi büyük bir çoğunluğu ise üniversitede verilen değerler eğitimi yeterli görmediğini ifade etmiştir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir: Değerleri kazandırmada etkili bir sınıf ortamını sağlamak adına teknolojiden, sınıf içi etkinliklerden, görsel-araç gereçlerden yararlanılabilir, okullar bu imkânları ulaşılabilir hale getirebilir. Okullarda değerler eğitiminde kullanılan drama, değer yaklaşımları, örnek olay, tartışma, soru cevap gibi yöntem, teknik ve yaklaşımlarla uygulamalı etkinliklere daha fazla yer verilebilir. Değer eğitimi sadece okul veya aile ile sınırlı değildir. Ailede başlayan değer eğitiminin okullarda pekiştirilmesi gerekir. Ailelere eğitim verilerek okulda verilen değerlerin pekiştirilmesine olanak sağlanmalıdır. Bu nedenle okul aile sürekli işbirliği içinde olmalıdır. Öğretmen adaylarına değer eğitimi ile ilgili bilgilendirilmeler yapılabilir bu bilgilendirmeler uygulamalarla desteklenebilir.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için Fırat Üniversitesi'nden (20/11/2017-231447) etik izin alınmıştır.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Altan, M. Z. (2011). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.
- Arpacı, M. (2013). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adaylarının değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13(2), 205 -228.
- Avcı, N. (2007). *Toplumsal değerler ve gençlik bir değerler sosyolojisi denemesi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin "değer" kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (39), 81-90.
- Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Beldağ, A. (2012). *İlköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Erzurum ili örneği) (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çağlayan, A. (2013). *Ahlak pusulası ahlak ve değerler eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Çakıroğlu, A. E. (2013). *Değerler eğitiminde korku kültürünün etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Çelik, Ö. (2016). *Disiplinler arası yaklaşımla değer öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, Ş. (2013). Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(8), 1733-1743. doi: 10,7827 / TurkishStudies.5277
- Demircioğlu, İ. H. ve Demircioğlu, E. (2016). Tarih eğitimi ve değerler. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (s. 269-286). Ankara: Pegem Akademi.
- Deveci, H. (2015). Value education through distance learning: opinions of students who already completed value education. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 16(1), 112-126. doi: 10.17718/tojde.89079
- Durdukoca, Ş. F. (2019). Identifying the attitudes and views of social sciences teachers toward values education in Turkey. *World Journal of Education*, 9(1), 103-117. doi: 10.5430/wje.v9n1p103
- Ergen, G. (2019). Value literacy-a new model for education of character and values. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 14(2), 45-75. doi: 10.29329/epasr.2019.201.3
- Eser, F. (2013). Değerler eğitimi üzerine. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 14(166), 18-22.
- Gömlüksiz, M. N. ve Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-132.
- Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: değerler eğitimi. *Eğitime Bakış*, (18), 4-9.
- Kantar, Ş. (2014). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde 100 temel eser yoluyla değerler eğitimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Keskin, Y. (2016). Değerler eğitimi. D. Dilek (Ed). *Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde (s. 311-330). Ankara, Pegem Akademi.
- Kolaç, E. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmen adaylarının "değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762-777.
- Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi: nitel bir araştırma. *International Journal of Social Science*, 6(3), 361-388.
- Kurtdede Fidan, N. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının geleceğe yönelik değerler eğitimi tasarımları. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 161-180.
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). URL:<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Necdet, A. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi eğitim öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73.
- Özdemir, S. M. (2009). Sosyal Bilgiler öğretimi programı ve değerlendirilmesi. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 3-68). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk Demirbaş, Ç. ve Çelikkaya, T. (2012). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının programdaki değerlere ilişkin algısal farkındalıkları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 415-427.

- Penny M., Kevin P. R. ve David G. B. (2019). Creating value. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 51(4), 40-47. doi: 10.1080/00091383.2019.1618144
- Selanik Ay, T. (2016). Okulda değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (s. 17-40). Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, T. ve Katılmış, A. (2016). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterlilikleri. *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-16.
- Şahin, Ü. (2019). Values and values education as perceived by primary school teacher candidates. *International Journal of Progressive Education*, 15(3), 74-90. doi: 10.29329/ijpe.2019.193.6
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1499-1542.
- Tay, B. Durmaz, F. Z. ve Şanal, M. (2013). Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 67-93.
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Tural, A. ve Gürgil, F. (2012). Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler öğretim programındaki değerlere ilişkin görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(2), 103-114.
- Türkoğlu, B. (2019). Opinions of pre-school teachers and pre-service teachers on values education in the pre-school period: The case of Konya province. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 9(2), 381-412. doi: 10.14527/pegegog.2019.012
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2016). Değerli bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (s. 1-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Yazar, T. (2016). Toplumsal yaşam ve değerler. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (s. 95-114). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İletişim/Correspondence

Dr. Öğr. Üyesi Feyzullah Ezer
fezer@firat.edu.tr

Doktora Öğrencisi Müşerref Kübra Kınacı
kubrakinaci44@gmail.com